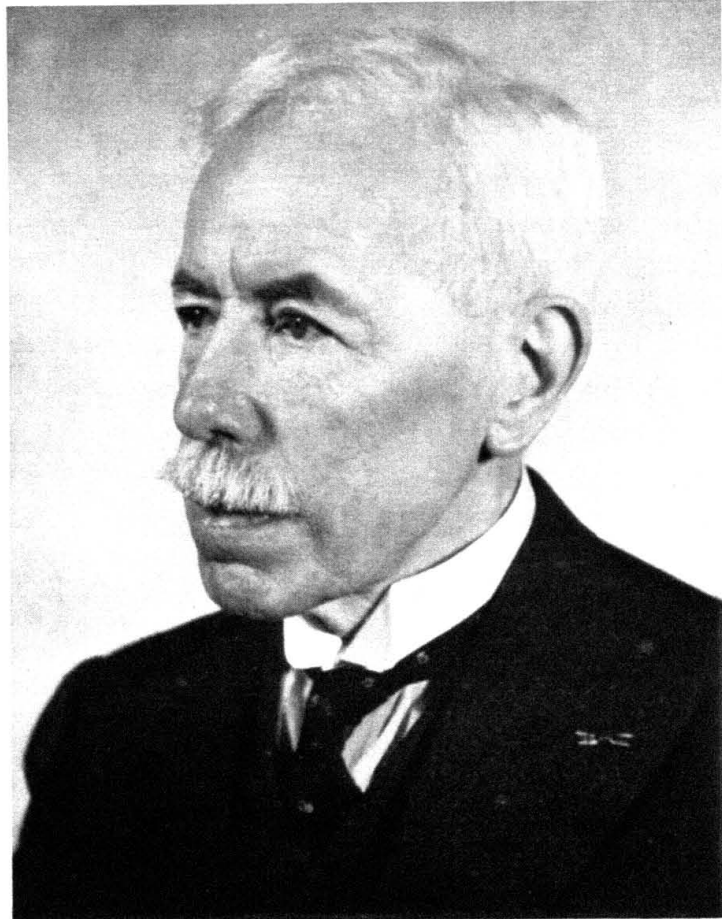

Citation:

H.P. Berlage, Levensbericht E. van Everdingen, in:
Jaarboek, 1955-1956, Amsterdam, pp. 213-217

EWOUD VAN EVERDINGEN
(26 Februari 1873—17 Juli 1955)

LEVENSBERICHT
VAN
EWOUD VAN EVERDINGEN
(26 Februari 1873—17 Juli 1955)

Ewoud van Everdingen werd te Delft uit een onderwijzersgezin geboren. Hij verloor zijn moeder jong. Dit voorval zal hem „des Lebens ernstes Führen” wel dringend ter harte gelegd hebben. Men krijgt trouwens de indruk, dat maatschappelijk en kerkelijk milieu hem met een luisterrijke toekomst bestempelden. Groeide hij niet op in die rustige maar nijvere sfeer, door Ostwald in plattelands predikantenfamilies ontdekt, die zo veelvuldig grote mannen kweekt?

Zijn HBS-tijd doorliep hij uitzonderlijk snel. Met 16 jaar deed hij eindexamen, zich daarop voor de universitaire studie op het staatsexamen toeliggende. De hunkering naar verder niet kunnende bedwingen, liet hij zich als toehoorder op de Polytechnische School inschrijven.

De faculteit der wis- en natuurkunde van de Universiteit te Leiden zag hem in 1891 aankomen. Kamerlingh Onnes en Lorentz werden zijn grote leermeesters. In 1897 promoveerde hij op een proefschrift, getiteld: „Metingen over het verschijnsel van Hall en de toename van den weerstand in het magnetische veld.” Hij werd daarop aangesteld als assistent en in 1900 toegelaten als privaatsdocent.

Verschillende zijner eerste fysieke verhandelingen verrieden onomwonden zijn bijzondere aanleg, maar pas een nadere omgang met de toenmalige Hoofddirecteur van het K.N.M.I., Dr. C. H. Wind bracht hem op de weg der meteorologie, waarin, niet alleen hier te lande maar ook in het buitenland, Buys Ballot een der leidende figuren uit de negentiende eeuw was geweest. Deze figuren hadden de meteorologie tot een moderne wetenschap ge-

transformeerd, die zelfstandig volle mannen kon opeisen. Men besefte goed, van welke afwijkingen een begaafd physicus verdacht werd, die in de aanvang der twintigste eeuw de rode draad der physica, die door atoom- en relativiteitstheorie getrokken zou worden, wilde loslaten om de geophysica te dienen.

1 Januari 1903 werd Van Everdingen onder Wind Directeur van de Afdeling Waarnemingen te Land bij het K.N.M.I. Toen Wind in 1905 een professoraat in de theoretische natuurkunde te Utrecht aanvaardde, volgde Van Everdingen hem als Hoofddirecteur van het K.N.M.I. op. De volgende 33 jaren, de duur van een generatie, kunnen voor het K.N.M.I. niet anders gekenmerkt worden dan als „het tijdvak van Van Everdingen.”

Een zijner eerste maatregelen was een splitsing van het K.N.M.I. in vijf afdelingen in de plaats van de twee afdelingen, dit tot dusver bestaan hadden. De Weerdienst, de Klimatologie, de Maritieme Meteorologie met de Oceanografie, en het Aardmagnetisme met de Seismologie, werden elk onder eigen directie gesteld, terwijl de Algemene Dienst door de Hoofddirecteur persoonlijk werd geleid.

Allen die Van Everdingen in „des Mannes beste Jahre” hebben gekend, hetzij als leider in de eigen betrekking, hetzij als bezoeker of verslaggever, zullen zich hem het liefst herinneren zittende, gebogen over weerkaarten of aan de schrijftafel in zijn werkkamer, de paperassen over een wijd blad verdeeld en tegen fatale verstrooiing gevrijwaard door een onvervalst 19de eeuws babybox-achtig opstaand hekwerkje; een wijs man, haren en snor zeer wit, de ogen wisselend van uitdrukking tussen mildheid en doordringendheid, onrustig door een zekere verlegenheid, de rechter mondhoek even opgewipt.

Hij leefde bij dag en nacht intensief met de schommelingen van de weersgesteldheid mee, een verrassend vermogen om deze te analyseren parende aan het vermogen ze wederom in beeld te synthetiseren tot een verwachting. Een toekomstige drukverdeling te tekenen had Van Everdingen niet van node. Hij zag deze als het ware vóór zich, het volgende beeld van de rusteloze dampkrings-

film anticiperende, en dreef menig jonger medewerker, die hem in de weerdienst trachtte te evenaren, wel eens ronduit tot wanhoop. Hij had in deze dingen iets weg van de blinde schaker, die de partij op aanschouwing speelt en voelde zich dan ook meer gestoord dan nuttig voortgeholpen door moderne theorieën, zoals die der fronten. Waarschijnlijk zag hij deze fronten op een weerkaart als de strakomlijnde momentopnamen, die een film, die wordt stilgezet, kunnen ridiculiseren.

Hoe gescherpt Van Everdingen's gezichtsvermogen op alle rijkdom der normaalste hemeltaferelen, op wolken en de aard en ontwikkeling daarvan, is geweest, laat zich uit dit alles licht bevroeden. Hij was inderdaad een groot wolkenkenner, in de letterlijke zin van huis uit, maar het was misschien juist deze gehechtheid, waardoor hij zich bij een reis in de tropen zo moeilijk los kon maken van de voorstelling, dat het verschijnen van cirrus daar de zelfde prognostische waarde had als in de gematigde gewesten.

Hoe begrijpelijk dat, toen Van Everdingen in 1910 een buitengewoon hoogleraarschap bij het Geografisch Instituut te Utrecht aanvaardde, de titel van zijn intrede luidde: „De derde dimensie in de weerkunde” en dat hij onmiddellijk zijn sterke steun gaf aan de onderzoekingen der hogere luchtlagen met behulp van ballons, vliegers en vliegtuigen, zodra de mogelijkheid daartoe geschapen was. Trouwens, welke geophysicus trachtte niet tot in de allerhoogste luchtlagen te reiken? De uitbreiding van het geluid bij de proefontploffing van munitie te Oldebroek op 28 October 1922, één der grootscheepse experimenten, die na de eerste wereldoorlog werden ondernomen, bezorgde Van Everdingen de gegevens voor een studie, die de verrassende inversie der stratosfeertemperaturen op grote hoogte bevestigden.

Er bestond geen „meteoros” of deze heeft hem geboeid en beziggehouden. Jaren achtereen bewerkte Van Everdingen persoonlijk het overzicht van de optische verschijnselen in Nederland waargenomen, door het K.N.M.I. uitgegeven.

Reeksen geschriften van zijn hand, over onderwerpen van een verbazingwekkende verscheidenheid, zagen het licht en deden zijn

naam tot ver over de grenzen doorklinken. Van overal her ving hij de interessante problemen op en gaf er eigen vorm aan. Hij publiceerde veel in het populaire „Hemel en Dampkring”, de popularisatie niet schuwende, maar in tegendeel om hiermee ook de ruimere kring der vrijwillige waarnemers, waaraan hij zich verplicht voelde, in zijn opmerkingen en uitkomsten te laten delen. Was het dan ook zijn snelle, meest ietwat binnensmondse rede, of veronderstelde hij te veel bij zijn geografische studenten, wanneer deze hem, naar hun zeggen, zo zelden konden volgen en verstaan?

Acute bedreigingen van land en volk, zoals die door stormvloed en door de aardappelziekte, deden zijn studies uitgroeien tot waarschuwingdiensten, diensten die in het buitenland grote belangstelling wekten. Verschillende staatscommissies dankten hem gedegen adviezen. De Koninklijke Akademie erkende zijn grote wetenschappelijke verdiensten door zijn benoeming tot lid in 1921.

Van Everdingen was dan ook evenzo voorbestemd een invloedrijke rol in de internationale betrekkingen te spelen als Buys Ballot vóór hem. Het Internationaal Meteorologisch Comité, het uitvoerend orgaan der Internationale Meteorologische Organisatie, koos Van Everdingen, hoewel toen één der jongste onder de directeuren van meteorologische diensten, tot lid in 1910. Na de eerste wereldoorlog in dit Comité herbenoemd, volgde zijn verkiezing tot voorzitter in 1923. Gedurende 12 jaren van sprongsgewijze ontwikkelingen zowel van de weerkunde als van haar dienstmaagden, de verbindingsmiddelen, leidde Van Everdingen het Internationaal Meteorologisch Comité met een overtuigingskracht om verschillende standpunten te verenigen en de richtlijnen voor samenwerking uit te stippelen, die men zeker niet achter deze bepaald niet voor diplomaat in de wieg gelegde geleerde zou gezocht hebben. Het werk, dat Van Everdingen in de jaren rondom de nu bijna legendarische Conferentie van Directeuren te Kopenhagen (1929) en het Tweede Internationale Pooljaar (1932-33) verzette, was van bovemenselijke omvang.

Het brute te gronde richten der mensheids gevoeligste schepingen van cultuur in een nieuwe wereldoorlog, moest een liefst

over alle grenzen heen denkende geest als de zijne zwaar pijnigen. Zijn retraite bracht hem nog tot het schrijven van een boek over het leven en werken van Buys Ballot, een document echter, waaruit Van Everdingen's gloed reeds geweken schijnt. In de jaren nadien doofde zijn vlam langzaam uit. Hij zal zijn dood als een verlossing hebben begroet, en dat, volgens zijn religieuze natuur, zonder twijfel in de gelukkige zekerheid het uiteindelijke bestek zonder zorg te kunnen opmaken, overtuigd als hij mocht zijn goed gekoerst te hebben.

Het Ridderschap in de Orde van de Nederlandsche Leeuw, het Commandeurschap in de Orde van Oranje Nassau, en een aantal buitenlandse onderscheidingen sierden de bescheiden maar grote mens, die op 21 Juli door enkele vrienden en naaste verwanten en bekenden in alle stilte te De Bilt ten grave werd geleid, daar waar zijn ziel zich het innigst had geopenbaard en wenste te rusten.

H. P. BERLAGE